

**Crna Gora
Vlada Crne Gore**

MINISTARSTVO PROSVJETE I NAUKE

ZAVOD ZA ŠKOLSTVO

Katalog znanja - predmetni program

MATEMATIKA – I, II, III i IV razred srednjih stručnih škola

(mašinstvo i obrada metala; saobraćaj; elektrotehnika; arhitektura, geodezija i građevinarstvo; geologija, rudarstvo i metalurgija; poljoprivreda, proizvodnja i prerada hrane, veterina; hemija, nemetali i grafičarstvo; šumarstvo i obrada drveta; tekstilstvo i kožarstvo)

Podgorica 2009.

1. NAZIV NASTAVNOG PREDMETA MATEMATIKA

NAZIV PREDMETNOG PROGRAMA

MATEMATIKA (mašinstvo i obrada metala; saobraćaj; elektrotehnika; arhitektura, geodezija i građevinarstvo; geologija, rudarstvo i metalurgija; poljoprivreda, proizvodnja i prerada hrane, veterina; hemija, nemetali i grafičarstvo; šumarstvo i obrada drveta; tekstilstvo i kožarstvo)

2. ODREĐENJE PREDMETNOG PROGRAMA

a) Položaj, priroda i namjena predmetnog programa

Matematika je značajan opšteobrazovni predmet pred kojim su brojni obrazovno-informativni i vaspitni zadaci. Nastala je u drevnim civilizacijama, velikim dijelom kao posljedica potrebe da se riješe neki praktični zadaci. Razvoj civilizacije je pred matematiku stavljao nove zadatke čije je rješavanje tražilo viši stepen apstrakcije i stvaranje novih teorija. Da bi se riješili otvoreni problemi stvoreni su specifični matematički jezik, matematički formalizam, kolekcija matematičkih pojmova i struktura i razrađeni su matematički metodi. Matematička nauka se dijelom samoizgrađivala, a dijelom razvijala zahvaljujući prožimanju sa prirodnim naukama (na prvom mjestu je fizika).

Matematika je svoje rezultate nesebično davala na korišćenje nekada isključivo prirodnim naukama, a u posljednje vrijeme i nekim humanitarno-društvenim (lingvistika, ekonomija). Ova nauka ima naglašeno opštecivilizacijski karakter. Rezultati matematičara su postajali zajednička tekovina svih naroda i kultura.

b) Broj časova po godinama obrazovanja i nivoima postignuća

Sedmični broj časova za predmetni program po razredima prikazan je tabelom:

RAZRED	I	II	III	IV
SEDMIČNI BROJ ČASOVA	3	3	3	3

3. OPŠTI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA

Opšti ciljevi nastave matematike su:

- da podstiče i razvija kod učenika/ca sposobnost logičkog, kritičkog i apstraktnog mišljenja i zaključivanja;
- da podstiče i razvija samostalno rasuđivanje učenika/ca;
- da kod učenika/ca njeguje potrebu za sticanjem novih znanja;
- da učenici/e steknu matematička znanja koja čine temelj savremenog modela opšteg obrazovanja;
- razvijanje svijesti o prisustvu matematike u prirodnim i društvenim naukama;
- da primjere iz fizike, hemije, biologije, ekonomije i drugih nauka učenici mogu matematički interpretirati;
- pomoći učenicima/ama da korišćenjem matematičkih znanja razumiju neke pojave u životnom okruženju;
- pružiti učenicima/ama matematička znanja neophodna za nastavak školovanja;
- sticanje sposobnosti za povezivanje teorijskih i praktičnih znanja;
- razvijanje radnih navika i ohrabrivanje učenika/ca za samostalno učenje i preciznost u radu;
- da se kod učenika/ca razvije smisao za njegovanje matematičke pismenosti i korišćenje matematičke literature;
- da se učenici/e osposobe da sakupljaju podatke iz okruženja i da ih prikažu numerički, grafički, tabelarno ili na neki drugi način;
- da se ukaže na opštost i široku primjenljivost matematičkih rezultata.

4. SADRŽAJI I OPERATIVNI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA

Sadržaji i operativni ciljevi matematike su razvrstani po razredima i temama.

Fond časova po razredima i temama

PLANIRANO	RASPOREĐENO	%	t e m a	BROJ ČASOVA
			I RAZRED	
105	90	86	Logika i skupovi	18
			Skupovi brojeva	14
			Racionalni algebarski izrazi	14
			Linearna funkcija. Linearne jednačine i nejednačine	20
			Geometrija u ravni	12
			Vektori	4
			Pismeni zadaci sa ispravkom	8

PLANIRANO	RASPOREĐENO	%	t e m a	BROJ ČASOVA
II RAZRED				
105	90	86	Stepenovanje i korjenovanje	12
			Kompleksni brojevi	6
			Kvadratna jednačina, nejednačina i kvadratna funkcija	24
			Eksponencijalna i logaritamska funkcija	20
			Trigonometrija	20
			Pismeni zadaci sa ispravkom	8
III RAZRED				
105	90	86	Vektori	16
			Stereometrija	22
			Analitička geometrija	30
			Matematička indukcija. Aritmetička i geometrijska progresija	10
			Uvod u linearno programiranje	4
			Pismeni zadaci sa ispravkom	8
IV RAZRED				
96	83	86	Funkcije i nizovi	25
			Izvod funkcije	25
			Integrali	15
			Kombinatorika i vjerovatnoća	10
			Pismeni zadaci sa ispravkom	8
411	353	86	UKUPNO	353

I razred: ukupno 105 časova (90 časova planirano i 15 neraspoređeno), 3 časa sedmično**TEMA I: LOGIKA I SKUPOVI (orijentaciono 18 časova)**

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija i didaktička uputstva
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - usvoji osnove iskaznog računa i teorije skupova, - upotrebljava skupovne i logičke operacije, - poveže iskazni račun sa skupovima, - nauči i upotrebljava simbolički matematički zapis, - usvoji pojam Dekartovog proizvoda i relacije, - usvoji i razlikuje osobine i vrste relacija, - usvoji i upotrebljava pojam preslikavanja i pojmove domen i kodomen funkcije, - usvoji različite načine predstavljanja f-je, - usvoji i uvježba kompoziciju preslikavanja, - usvoji pojmove injektivno, surjektivno i bijektivno preslikavanje. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pamte i ponavljaju definicije logičkih operacija i primjenjuju ih na konkretnim zadacima, - razumiju važnije zakone zaključivanja, - uočavaju i analiziraju veze između logičkih i skupovnih operacija, - objašnjavaju ulogu zavisne i nezavisne promjenljive povezujući ih sa primjerima koji se javljaju u fizici, hemiji itd. 	<p>Iskaz, istinitosna vrijednost iskaza; osnovne logičke operacije; iskazne formule; tautologije; važniji zakoni zaključivanja; kvantifikatori; skup, zadavanje skupa; operacije sa skupovima; relacija inkluzije $\subset$, partitivni skup; Dekartov proizvod; relacije i vrste relacija; funkcije; inverzna i složena funkcija.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Na konkretnim primjerima ilustrovati pojam iskaza i njegove istinitosne vrijednosti; • insistirati da učenici/e razumiju važnije zakone zaključivanja; • dovoljno je savladati jedan način dokazivanja da je neka formula tautologija i reći da postoje i drugi načini; • korelacija u okviru predmeta; • stalno insistirati na pravilnom matematičkom zapisivanju i korišćenju kvantifikatora; • naglasiti da se skup može zadati na više načina; • isticati vezu između logičkih i skupovnih operacija; • insistirati da se usvoje i razumiju osobine relacija; • istaći bitna svojstva relacija ekvivalencije i poretka i obavezno ilustrovati primjerima; • objašnjavati ulogu zavisne i nezavisne promjenljive povezujući ih sa primjerima koji se javljaju u fizici, hemiji itd.. (zavisnost pređenog puta od vremena, brzine, i dr); • objasniti pojam grafika i tom prilikom koristiti zapis $f : A \rightarrow B, A \subset R, B \subset R$ i $G_f = \{(x, y) \mid x \in A, y = f(x)\}$

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija i didaktička uputstva
			<ul style="list-style-type: none"> • pojmove injektivnosti, surjektivnosti i bijektivnosti objasniti na jednostavnijim primjerima; • ulogu domena ilustrovati na primjerima u kojima$f : N \rightarrow R, f : Z \rightarrow R,$$f : N \rightarrow Z, f(x) = x^2;$ • kod obrade kompozicije preslikavnja potrebno je naglasiti pod kojim uslovima je moguće pristupiti tom postupku i ilustrovati jednostavnijim primjerima; • pojam inverzne funkcije objasniti na konkretnim primjerima i grafike predstavljati na istoj slici.

TEMA II: SKUPOVI BROJEVA (orijentaciono 14 časova)

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija i didaktička uputstva
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - usvoji računanje sa prirodnim, cijelim i racionalnim brojevima, - ovlada osobinama operacija navedenih skupova, - usvoji relacije $\leq$ i $<$ u skupovima N, Z i Q, - upozna iracionalne i realne brojeve, - usvoji pojam zajednički činilac i rastavi broj na proste činioce, - izračuna najveći zajednički djelilac (NZD) i najmanji zajednički sadržalac (NZS), - usvoji i upotrebljava vezu između brojeva i tačaka na brojevnoj pravoj, - računa sa stepenima čiji su izložioc prirodnim i cijelim brojevima, - zapiše konačan i periodičan decimalan broj u vidu razlomka i obrnuto, - usvoji pojam razmjere i proporcije, produžene proporcije i razlikuje direktnu i obrnutu proporcionalnost, - računa sa procentima, promilima i primjenjuje kamatni račun, - usvoji pojam apsolutne vrijednosti broja, - izračuna i ocijeni apsolutnu i relativnu grešku približnog računa. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> - analiziraju i primjenjuju svojstva operacija u skupovima N, Z i Q, - objašnjavaju razliku između racionalnog i iracionalnog broja koristeći decimalni zapis, - navode praktične primjere u kojima se koristi procentni račun, - pronalaze primjere koji objašnjavaju direktnu i obrnutu proporcionalnost, računaju sa stepenima čiji je izložilac broj, - rješavaju jednačine oblika $x - 1 = 3$ i nejednačine tipa $2x - 1 \leq 5$, - određuju glavnica, procenat i procentni iznos. 	<p>Prirodni i cijeli brojevi; racionalni brojevi; razmjera, proporcija i procenti; direktna i obrnuta proporcionalnost i primjene; iracionalni brojevi; realni brojevi.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Potrebno je da učenici/e prvo temeljito ovladaju matematičkim operacijama pa tek onda preći na ozbiljnija matematička tvrdjenja; • korelacija sa fizikom – prvo Kirhofovo pravilo; • ne insistirati na ozbiljnijim dokazima - pojedina tvrdjenja navesti bez dokaza, ali tražiti da učenici/e razumiju njihovo značenje; • korelacija sa informatikom; • ne insistirati na aksiomatskom zasnivanju skupa R i upotrebi pojma algebarskih struktura; • obavezno naglasiti koje operacije su zatvorene u određenim skupovima; • na konkretnim primjerima ukazati na potrebu za proširenjem skupova; • koristiti relaciju inkluzije da bi se prikazao odnos skupova N, Z, Q i R; • kod računa sa procentima koristiti zadatke iz života; • insistirati na razumijevanju pojmova: glavnica, procentni iznos i procenat, ali zadatke rješavati tako da se svedu na rješavanje jednačina; • primjeri: 5% nekog broja iznosi 4. Odredi taj broj. •: $5\%X=4$ Kolika je bila cijena košulje ako nakon poskupljenja od 5 % iznosi 45 eura? •: $X + 5\%X = 45$; • korelacija sa hemijom i fizikom – rješavanje zadataka (račun smješe), laboratorijske vježbe, apsolutna i relativna greška; • rješavati jednostavne jednačine i nejednačine sa apsolutnim vrijednostima.

TEMA III: RACIONALNI ALGEBARSKI IZRAZI (orijentaciono 14 časova)

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija i didaktička uputstva
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - usvoji pojam polinoma, - razlikuje stepen polinoma i koeficijente polinoma, - razlikuje monom, binom, trinom i polinom, - usvoji operacije sa polinomima: sabiranje, oduzimanje, množenje i dijeljenje, - usvoji i razlikuje: razliku kvadrata, kvadrat binoma, zbir i razliku kubova, kub binoma itd, - usvoji i uvježba rastavljanje polinoma na proste činioce, kao i određivanje NZS i NZD za polinome, - razlikuje i imenuje cijele i racionalne algebarske izraze i određuje njihove oblasti definisanosti, - skraćuje i proširuje algebarske razlomke. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uvježbavaju dijeljenje polinoma i primjenjuju Bezuov stav, - sumiraju stečena znanja o rastavljanju polinoma na proste činioce i kombinuju pri rješavanju složenijih zadataka, - shvataju i analiziraju značaj oblasti definisanosti racionalnog algebarskog razlomka. 	<p>Cijeli algebarski izrazi i polinomi; jednakost polinoma i operacije sa polinomima; rastavljanje polinoma na proste činioce; NZS i NZD za polinome; racionalni algebarski izrazi; operacije sa racionalnim algebarskim izrazima.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Obnoviti pojam stepena čiji je izložilac cio broj; • sabiranje, oduzimanje i množenje polinoma je moguće uraditi na složenijim primjerima jer su to na elementarnom nivou učenici/e usvojili/e u osnovnoj školi; • potrebno je ukazati na razliku između polinoma nultog stepena i nultog polinoma; • dijeljenje polinoma je potrebno obraditi postepeno jer se radi o novoj nastavnoj jedinici - tom prilikom rezultat svoditi na zapis oblika $A(x) = B(x) \cdot Q(x) + R(x);$ • rastavljanje polinoma obraditi postepeno, od jednostavnijih ka težim primjerima i zadržati se onoliko koliko je potrebno da učenici/e usvoje i prepoznaju osnovne oblike: razliku kvadrata, kvadrat binoma, zbir i razliku kubova, kub binoma itd; • nakon toga raditi zadatke koji predstavljaju kombinaciju gore navedenih slučajeva i NZS i NZD za polinome; • kada se govori o racionalnim algebarskim izrazima obavezno insistirati na oblasti definisanosti datog izraza i stalno naglašavati njenu bitnost i suštinu; • primjer: jednakost $\frac{x^2}{x} = x$ je tačna samo pod uslovom da je $x \neq 0$ - ovo je „uslovni identitet“, za razliku od „bezuslovnih“ koje smo imali kod cijelih algebarskih izraza; • operacije sa racionalnim izrazima takođe usvajati postepeno poštujući osnovni pedagoški princip „od lakšeg ka težem“.

TEMA IV: LINEARNA FUNKCIJA. LINEARNE JEDNAČINE I NEJEDNAČINE (orijentaciono 20 časova)

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija i didaktička uputstva
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - usvoji i razumije vezu između uređenog para brojeva i tačaka u ravni, - nacрта grafik linearne funkcije, - interpretira i upotrebljava grafik linearne funkcije i prepozna njene primjene, - zna da odredi jednačinu prave pri zadatim uslovima, - riješi linearnu jednačinu, - riješi linearnu nejednačinu i sistem nejednačina, - riješi sistem linearnih jednačina sa dvije i tri nepoznate (Gausova metoda i metoda determinanti). 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> - analiziraju grafik funkcije i saopštavaju njena svojstva, - stečena znanja provjeravaju čitanjem odgovarajućih grafikona, geografskih karata, statističkih podataka itd, - sastavljaju primjere linearnih funkcija koje su u tijesnoj vezi sa fizikom, - uočavaju vezu među linearnim funkcijama koje se dobijaju pri crtanju grafika f-je apsolutne vrijednosti $y = x$ i $y = -x$ (grafici simetrični u odnosu na y-osu), - zaključuju kako glase uslovi za paralelnost dvije prave u ravni. 	<p>Pravougli koordinatni sistem; realna funkcija; linearna funkcija; jednačina prave u ravni; linearna jednačina; linearna nejednačina; sistem linearnih jednačina (sa dvije i tri nepoznate); sistem linearnih nejednačina.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Insistirati da učenici/e razumiju vezu između uređenog para brojeva i tačaka u ravni; • korelacija sa geografijom - geografska širina i dužina; • obnoviti definiciju preslikavanja, njegove osobine i primijeniti ih na linearnoj funkciji; • insistirati na crtanju grafika linearne funkcije i stalno isticati njena svojstva; • nije ispravno reći da je svaka linearna funkcija bijekcija jer funkcija $y = b$, $b \in R$ to nije - objasniti i grafički prikazati; • navođenjem primjera linearnih funkcija i crtanjem njihovih grafika zahtijevati od učenika/ca da uoče uslove paralelnosti i normalnosti dvije prave $y = 2x \text{ i } y = 2x - \frac{1}{2},$ <p>odnosno</p> $y = -3x \text{ i } y = \frac{1}{3}x + 2;$ <ul style="list-style-type: none"> • korelacija sa fizikom $S = v \cdot t$ (linearna f-ja u zavisnosti od vremena ili u zavisnosti od brzine), zakoni idealnog gasa; • Omov zakon za dio kola, snaga električne struje, put, srednja brzina.

TEMA V: GEOMETRIJA U RAVNI (orijentaciono 12 časova)

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija i didaktička uputstva
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - obnovi naučene osnovne pojmove u geometriji, - razlikuje konveksne i nekonveksne figure, - razlikuje vrste uglova, - usvoji pojam i vrste trougla, - razlikuje značajne tačke trougla, - usvoji stavove o podudarnosti i zna ih primijeniti, - razlikuje vrste četvorouglova, - razlikuje sličnost i podudarnost, - prepoznaje slične trouglove. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uočava geometrijske objekte u svom okruženju, - analiziraju osobine figura koje se obrađuju i donose zaključke uz pomoć nastavnika/ce, - klasifikuje izometrijske transformacije i daje primjere simetričnih figura, - osmišljava kratka predavanja vezana za istoriju matematike, koja se tiču odgovarajućih nastavnih jedinica. 	<p>Osnovni geometrijski pojmovi; duž, poluprava, izlomljena linija, mnogougao, ugao; podudarnost trouglova; neke teoreme o trouglu; značajne tačke trougla; četvorougao; sličnost trouglova; definicija trigonometrijskih funkcija oštrog ugla pravouglog trougla i njihove vrijednosti za uglove 30° 45° 60°.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Pri obradi osnovnih geometrijskih pojmova nije potrebno držati se stroge aksiomatike; • korelacija sa istorijom, latinskim jezikom (tražiti korjene riječi od kojih su nastali izrazi kolinearni, komplanarni i sl.); • upućivati učenike/ce na korišćenje Interneta koji obiluje materijalom vezanim za ovu temu (Euklidovi elementi, Pitagora i njegova škola, Tales i njegova teorema itd.); • ne dokazivati sve teoreme - mnogo je bitnije da se razumije formulacija; • konstruisati paralelu i normalu kroz datu tačku van date prave; • konstruisati značajne tačke trougla; • insistirati na konstruktivnim zadacima i koristiti pribor; • konstruisati trougao na osnovu datih elemenata i insistirati na svim fazama konstrukcije: analiza, konstrukcija, dokaz i diskusija; • potrebno je da učenici/e prepoznaju slične figure; • preporučuje se, kada je moguće, svaku nastavnu jedinicu oplemeniti nekim detaljem iz istorije matematike; • poželjno je da to i sami/e učenici/e urade korišćenjem preporučene literature.

TEMA VI: VEKTORI (orijentaciono 4 časa)

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija i didaktička uputstva
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - usvoji pojam vektora i njegove komponente, - nauči operacije sa vektorima, - znanje o vektorima primjenjuje na rješavanje zadataka iz geometrije. 	<p>Učenik/ca:</p> <ul style="list-style-type: none"> - navode pojmove iz fizike koji se mogu povezati sa vektorima, - pri analizi i rješavanju zadataka koriste geometrijski prikaz, - određuju zbir sila odnosno njihovu rezultantu. 	<p>Definicija vektora; jednakost vektora; suprotan vektor, nula vektor; sabiranje i oduzimanje vektora; množenje vektora brojem.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Isticati trokomponentnost pojma vektora; • pri rješavanju i objašnjavanju zadataka i novih nastavnih jedinica obavezno koristiti grafički prikaz; • korelacija sa fizikom: sila je vektor; • slaganje sila (proizvod skalara i vektora); • opisivanje kretanja tijela u ravni pomoću vektora, (sabiranje i oduzimanje vektora, množenje vektora brojem).

II razred: ukupno 105 časova (90 časova planirano i 15 neraspoređeno), 3 časa sedmično

TEMA I: STEPENOVANJE I KORJENOVANJE (orijentaciono 12 časova)

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija i didaktička uputstva
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - proširi znanja o stepenima čiji je izložilac cio broj, - usvoji i koristi operacije sa stepenima, - obnovi i utvrdi osnovna znanja o realnim funkcijama, - nauči osnovna svojstva stepenih funkcija kao i njihove grafike, - obnovi znanja o inverznim funkcijama i primijeni ih na stepene funkcije, - uočiti da su stepena i korijena funkcija uzajamno inverzne. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> - nakon što su dobro uvježbali i savladali osnovne operacije sa stepenima, koriste se digitronom, - ponavljaju stečena znanja o inverznim funkcijama i primjenjuju na stepene funkcije, - shvataju i primjenjuju oblast definisanosti korijene f-je i njene osobine pri rješavanju iracionalnih jednačina. 	<p>Stepen čiji je izložilac cio broj; operacije sa stepenima čiji je izložilac cio broj; realna funkcija i njene osobine; stepena funkcija</p> <p>$y = x^n$, $n \in \mathbb{N}$ i njen grafik; inverzna funkcija; korijen; operacije sa korijenima; racionalisanje; stepen čiji je izložilac racionalan broj; osnovne operacije sa korijenima.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Preporučuje se da se obnove osnovna znanja o stepenima koja su stečena u osnovnoj školi i u I razredu; • potrebno je da učenici razlikuju $(-1)^{2k} = 1$, $(-1)^{2k-1} = -1$ i $-1^{2k} = -1$ i slične varijante kada osnova stepena ne mora biti -1; • naglasiti da se stepeni jednakih osnova ili jednakih izložilaca mogu samo množiti i dijeliti, ali ne i sabirati i oduzimati – navesti jednostavnije primjere i ukazati da je $a^2 + a^3 \neq a^5$ i st;

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija i didaktička uputstva
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - nauči da crta grafik korijene funkcije i njene osobine, - usvoji definiciju korijena i operacije sa njima, - nauči racionalisati imenilac razlomka, - računa sa stepenima i korijenima, - riješi proste iracionalne jednačine. 			<ul style="list-style-type: none"> • korelacija sa fizikom – izražavanje fizičkih veličina; • korelacija sa hemijom, geografijom, astronomijom itd; • pri crtanju stepenih funkcija insistirati da učenici/e znaju pročitati osobine funkcije sa njenog grafika; • ukazati na sličnost grafika funkcije i osobine u slučaju kada je n paran, odnosno n neparan broj; • računski i grafički, na prostim primjerima, iz date bijektivne funkcije pronaći inverznu, pa tek onda to primijeniti na korijene i stepene funkcije; • insistirati da učenici/e usvoje vezu $\sqrt[n]{a^k} = a^{\frac{k}{n}}$ i činjenicu da je $\sqrt[n]{a+b} \neq \sqrt[n]{a} + \sqrt[n]{b}$; • poželjno je prvo dobro uvježbati osnovne operacije sa korijenima i stepenima čiji je izložilac racionalan broj, pa tek onda preći na složenije zadatke; • na jednostavnijim primjerima objasniti racionalisanje – ne raditi zadatke u kojima se više puta koristi isti postupak već pronalaziti zadatke koji su kraći ali sadržajni; • objasniti upotrebu digitrona; • zadatke birati tako da nijesu teški ali da su sadržajni; • pri rješavanju jednostavnijih iracionalnih jednačina oblika $\sqrt{x-1} = 2$ itd. obavezno naglasiti oblast definisanosti i insistirati na osobinama korijenih funkcija.

TEMA II: KOMPLEKSNI BROJEVI (orijentaciono 6 časova)

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija i didaktička uputstva
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - usvoji vezu između tačaka ravni i kompleksnih brojeva, - računa sa kompleksnim brojevima u algebarskom obliku, - računa apsolutnu vrijednost i nauči konjugovani oblik kompleksnog broja, - usvoji geometrijsku interpretaciju kompleksnog broja, - predstavi kompleksan i konjugovano - kompleksan broj u kompleksnoj ravni. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ponavljaju skupove N, Z, Q i R, - ukazuju na razloge proširivanja skupova i ilustruju na primjerima prostih jednačina, - uočavaju šta predstavlja apsolutna vrijednost kompleksnog broja pri geometrijskoj interpretaciji. 	<p>Kompleksni broj i njegov algebarski oblik; operacije sa kompleksnim brojevima i njihove osobine; stepen imaginarne jedinice; konjugovano-kompleksni broj i njegove osobine; geometrijska interpretacija kompleksnog broja; apsolutna vrijednost kompleksnog broja; računanje sa kompleksnim brojevima.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Obnoviti skupove brojeva i objasniti razloge za proširivanja skupova N, Z, Q i R; • ilustrovati na primjerima prostih jednačina; • koristiti isti postupak i jednačine oblika $x^2 + 1 = 0$ da se objasni razlog uvođenja pojma kompleksnog broja tj. ukazati kako se u matematici na temelju poznatih objekata grade novi; • insistirati da učenici/e usvoje geometrijsku interpretaciju kompleksnog broja; • poželjno je operacije sabiranja i oduzimanja kompleksnih brojeva u algebarskom obliku predstaviti geometrijski; • pri obradi kompleksnih brojeva, prije svega, potrebno je imati na umu osnovne pojmove i činjenice koje su nophodne pri usvajanju kvadratnih jednačina.

TEMA III: KVADRATNE JEDNAČINE I NEJEDNAČINE. KVADRATNE FUNKCIJE (orijentaciono 24 časa)

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija i didaktička uputstva
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prepoznaje i razlikuje kvadratne jednačine, - usvoji rješavanje elementarnih kvadratnih jednačina, - rješava potpunu kvadratnu jednačinu, - razumije kako diskriminanta utiče na prirodu rješenja kvadratne jednačine, - usvoji Vietove formule i zna ih primjenjivati, - zna rastaviti kvadratni trinom na proste činioce, - zna na osnovu datih rješenja formirati kvadratnu jednačinu, - usvoji rješavanje bikvadratne jednačine i ostalih jednačina koje se svode na kvadratnu, - rješava sisteme od jedne linearne i jedne kvadratne jednačine, kao i sisteme od dvije kvadratne jednačine (jednostavniji primjeri), - nacrti grafik kvadratne funkcije i zna njene osobine, - zapiše kvadratnu funkciju ako su dati različiti podaci, - zna sa grafika kvadratne funkcije da razumije njene osobine: rast, opadanje, parnost, nule f-je, znak, - rješava kvadratne nejednačine analitički i grafički, - rješava jednostavnije primjere iracionalnih jednačina, - usvoji oblast definisanosti iracionalne jednačine i uoči vezu sa korijenim funkcijama i njihovim osobinama. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> - stiču znanja o kvadratnim jednačinama i povezuju ih sa znanjima stečenim u I razredu o rastavljanju polinoma na proste činioce, - primjenjuju formulu za rješavanje potpune kvadratne jednačine, - usvajaju osobine kvadratnih funkcija i primjenjuju ih, - primjenjuju grafik i osobine kvadratne funkcije pri rješavanju kvadratnih nejednačina. 	<p>Kvadratna jednačina sa jednom nepoznatom; nepotpuna kvadratna jednačina; potpuna kvadratna jednačina; diskriminanta i priroda rješenja kvadratne jednačine; Vietove formule i primjena; rastavljanje kvadratnog trinoma na linearne činioce i primjena; jednačine koje se svode na kvadratnu; sistem od jedne kvadratne i jedne linearne jednačine; sistem od dvije kvadratne jednačine; kvadratna funkcija i njene osobine; kvadratne nejednačine; iracionalne jednačine.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Obnoviti znanje stečeno u I razredu koje se tiče rastavljanja polinoma na proste činioce; • prvo rješavati nepotpune jednačine oblika $ax^2=0$, $ax^2+c=0$, $ax^2+bx=0$, $a \neq 0$; • izvesti formulu za rješavanje potpune kvadratne jednačine $ax^2+bx+c=0$, $a \neq 0$; • ukazati na važnost diskriminante; • insistirati na usvajanju i primjeni Vietovih formula; • koristeći Vietove formule pokazati kako se može formirati kvadratna jednačina ako se znaju njena rješenja; • pokazati na elementarnim primjerima da se rješenja nekih jednačina mogu odrediti na osnovu prethodno navedenog postupka, a da se kvadratna jednačina ne rješava; • izvesti formule za rastavljanje kvadratnog trinoma na linearne činioce i objasniti na nekoliko jednostavnijih primjera; • svaka faza u usvajanju novih znanja može se pratiti kratkim, elementarnim i sadržajnim testovima; • kod učenika/ca razviti sposobnost da mogu prepoznati jednačine koje se svode na kvadratne i da ih znaju rješavati; • kvadratnu funkciju uvoditi postepeno osvrćući se na stepene funkcije; • kvadratnu funkciju ispitivati polazeći od njenog grafika i ne insistirati na načinu ispitivanja funkcije kod kojeg crtanje grafika dolazi tek na kraju.

TEMA IV: EKSPONENCIJALNE I LOGARITAMSKE FUNKCIJE (orijentaciono 20 časova)

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija i didaktička uputstva
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - nacrtati grafiku eksponencijalne funkcije, - usvoji osobine eksponencijalne funkcije i zna ih pročitati sa datog grafika, - prepozna i riješi eksponencijalne jednačine, - riješi eksponencijalne nejednačine, - koristi svojstva eksponencijalnih funkcija pri rješavanju eksponencijalnih jednačina i nejednačina, - zna geometrijski interpretirati jednostavnije primjere eksponencijalnih jednačina i nejednačina, - uoči inverznost eksponencijalne i logaritamske funkcije, - nacrtati grafiku logaritamske funkcije, usvoji osobine logaritamske funkcije i zna ih pročitati sa datog grafika, - nauči i upotrebljava pravila za računanje logaritama, - rješava logaritamske jednačine, - rješava jednostavnije logaritamske nejednačine, - pri rješavanju logaritamskih jednačina i nejednačina koristi svojstva logaritamske funkcije, - zna rješavati eksponencijalne jednačine koje se svode na logaritmovanje. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> - obnavljaju svojstva stepena i osnovne operacije sa stepenima, - stiču i primjenjuju nova znanja o logaritmima i kombinuju osobine navedene logaritamske funkcije pri rješavanju logaritamskih jednačina i nejednačina. 	<p>Eksponencijalna funkcija</p> $y = a^x, a > 1,$ $y = a^x, 0 < a < 1; \text{ osobine i grafiku eksponencijalne funkcije; eksponencijalna jednačina; eksponencijalna nejednačina; pojam logaritma i osnovna svojstva; broj } e \text{ i prirodni logaritam; osnovna pravila logaritmovanja; logaritamska funkcija } y = \log_a x, a > 1 \text{ i}$ $y = \log_a x, 0 < a < 1; \text{ osobine i grafiku logaritamske funkcije; logaritamske jednačine; logaritamske nejednačine.}$	<ul style="list-style-type: none"> • Obnoviti stepen i osnovne operacije sa stepenima; • pri rješavanju eksponencijalnih jednačina naglašavati koja se pravila koriste; • isticati inverznost eksponencijalne i logaritamske funkcije; • posebnu pažnju obratiti na oblast definisanosti logaritamske funkcije i ukazati na vezu sa oblašću vrijednosti eksponencijalne funkcije; • pri rješavanju jednačina i nejednačina, koristiti grafičke prikaze i isticati osobine odgovarajućih funkcija; • pri rješavanju logaritamskih nejednačina ne raditi zadatke teže od: $\log \frac{2x-1}{3-x} < 1$ $\log(x^2 - 5x + 6) > 0;$ • i kod logaritamskih i eksponencijalnih nejednačina obavezno isticati monotonost f-je i primjenu na zadacima; • istaći primjenu logaritamskih i eksponencijalnih funkcija u hemiji i fizici (radioaktivni raspad, prigušene oscilacije itd.); • za uočavanje svojstava ovih funkcija koristiti njihove grafičke interpretacije; • na jednostavnim primjerima upoznati određivanje logaritma bez tablica; • logaritme usvojiti u mjeri neophodnoj za praktične primjene uz korišćenje digitrona i računara.

TEMA V: TRIGONOMETRIJA (orijentaciono 20 časova)

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija i didaktička uputstva
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - nauči mjeriti uglove stepenima i radijanima, kao i vezu među njima, - razumije, usvoji i koristi trigonometrijsku kružnicu, - usvoji definicije trigonometrijskih funkcija proizvoljno zadatog ugla, - predstavlja proizvoljno zadati ugao na trigonometrijskoj kružnici, - usvoji svodenje trigonometrijskih funkcija na vrijednosti funkcije oštrog ugla, - računa vrijednosti trigonometrijskih funkcija ako je zadata vrijednost jedne od njih, - usvoji i računa period trigonometrijskih funkcija, - rješava jednostavnije trigonometrijske jednačine, - usvoji i primjenjuje adicione formule, - usvoji i primjenjuje formule za računanje trigonometrijskih funkcija dvostrukog ugla, - usvoji i primjenjuje formule za računanje trigonometrijskih funkcija polovine ugla, - usvoji i primjenjuje sinusnu i kosinusnu teoremu, - primjenjuje trigonometrijske funkcije pri rješavanju raznih geometrijskih zadataka. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> - stiču osnovna znanja iz trigonometrije, - primjenjuju i kombinuju osnovne trigonometrijske identite, - usvajaju i primjenjuju vezu između stepena i radijana, - primjenjuju znanja iz trigonometrije pri analizi zadataka, - crtaju približne grafike trigonometrijskih funkcija, - koristeći grafik određuju osobine trigonometrijskih funkcija. 	<p>Uopštenje pojma ugla; mjerenje ugla (stepen, radijan); trigonometrijska kružnica; definicija trigonometrijskih funkcija proizvoljnog ugla; znaci trigonometrijskih funkcija; zavisnost između trigonometrijskih funkcija jednog ugla; svodenje trigonometrijskih funkcija na vrijednost funkcije oštrog ugla; izračunavanje vrijednosti trigonometrijskih funkcija ako je zadata vrijednost jedne od njih; periodičnost; osnovni trigonometrijski identiteti; adicione formule; trigonometrijske funkcije dvostrukog ugla i polovine ugla; trigonometrijske jednačine; sinusna i kosinusna teorema; grafici osnovnih trigonometrijskih funkcija; grafici funkcija oblika:</p> $f(x) = a \sin(bx + \beta)$ $f(x) = a \cos(bx + \beta);$ <p>prostije trigonometrijske jednačine i nejednačine; arc funkcije.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Korelacija sa istorijom i geografijom; • usmjeriti učenike/ce da koriste Internet gdje mogu naći interesantne primjere vezane za istoriju matematike i trigonometrije; • izvesti obrasce za površinu trougla koristeći trigonometrijske funkcije; • izvesti tablicu vrijednosti trigonometrijskih funkcija nekih oštarih uglova; • zadatke birati tako da se ukaže na njihovu široku primjenu u fizici; • preporučuje se da se urade jednačine tipa $\sin x = \frac{1}{2}, \cos x = \frac{\sqrt{3}}{2},$ <p>x je oštar ugao i slične;</p> <ul style="list-style-type: none"> • sve identitete izvoditi i uvježbavati na jednostavnijim primjerima dok ih učenici/e ne usvoje; • prije prelaska na uopštenje pojma ugla preporučuje se provjera znanja putem testa koji treba da sadrži elementarne zadatke; • insistirati da učenici/e koriste i razumiju trigonometrijsku kružnicu.

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija i didaktička uputstva
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - usvaja formule za transformaciju zbira i razlike trigonometrijskih funkcija u proizvod i obrnuto; - rješava prostije trigonometrijske jednačine. 			<ul style="list-style-type: none"> • Sve formule izvoditi koristeći trigonometrijsku kružnicu; • znak trigonometrijskih funkcija i njihovu periodičnost obavezno prikazati pomoću kružnice stalno obavljajući definiciju trigonometrijskih funkcija proizvoljno zadatih uglova; • od učenika/ca zahtijevati da razumiju i izvode formule za svođenje na prvi kvadrant; • ponovo uraditi elementarne jednačine oblika $\sin x = a$, $\cos x = b$ itd. koristeći vrijednosti α kojeg ugla; • rješavati geometrijske zadatke pomoću trigonometrijskih funkcija kako bi učenici/e shvatili/e primjenu; • uraditi što više takvih zadataka; • nakon usvojenog pređenog gradiva potrebno je učenicima/ama objasniti upotrebu digitrona.

III razred: ukupno 105 časova (90 časova planirano i 15 neraspoređeno), 3 časa sedmično**TEMA I: VEKTORI (orijentaciono 16 časova)**

Operativni cijevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija i didaktička uputstva
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - usvoji i primjenjuje koordinate vektora u ravni i prostoru, - primjenjuje osobine koordinata vektora, - usvoji definiciju skalarnog i vektorskog proizvoda, - razlikuje skalarni i vektorski proizvod dva vektora, - računa skalarni proizvod, - koristi skalarni proizvod pri određivanju ugla između dvije prave tj. dva vektora, dužine vektora itd, - razumije geometrijsku interpretaciju vektorskog proizvoda, - razlikuje osobine skalarnog i vektorskog proizvoda, - usvoji uzajamnu normalnost i kolinearnost vektora, - primjenjuje vektore u rješavanu zadataka iz geometrije. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> - sami/e navode pojmove iz fizike koji se mogu povezati sa vektorima, - pri analizi i rješavanju zadataka koriste geometrijski prikaz, - izračunavaju površinu paralelograma i trougla koristeći geometrijsku interpretaciju skalarnog proizvoda. 	<p>Pravougli koordinatni sistem u ravni i prostoru; koordinate vektora u ravni i prostoru; svojstva koordinata vektora; projekcije vektora; skalarni proizvod; intezitet vektora; skalarni proizvod u pravouglom koordinatnom sistemu; vektorski proizvod; primjena vektora u geometriji.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Obrada pojma rada (fizika); • drugi Njutnov zakon (množenje vektora brojem $F = m \cdot \vec{a}$); • moment sile (normalna projekcija tačke i normalna projekcija vektora na osu); • zakon održanja impulsa (normalna projekcija vektora na osu); • primjenjivati vektore u geometriji; • istaći razliku između skalarnog i vektorskog proizvoda; • koristiti skalarni proizvod pri određivanju ugla između dvije prave, tj. dva vektora, dužine vektora itd; • isticati da skalarni proizvod ima poseban značaj u fizici pri izračunavanju izvršenog rada, sile, brzine itd. - ilustrovati jednostavnim primjerima; • insistirati da učenici/e usvoje, razumiju i primjenjuju činjenicu da intezitet vektorskog proizvoda predstavlja površinu paralelograma određenog tim vektorima; • istaći da se vektorski proizvod javlja u fizici u sklopu elektromagnetnog polja, Lorencove sile, momenta sile, momenta impulsa itd.

TEMA II: STEREOMETRIJA (orijentaciono 22 časa)

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija i didaktička uputstva
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - usvoji pojam prizme, - usvoji postupak za računanje površine prizme, - usvoji pojam piramide, - usvoji postupak za računanje površine piramide, - usvoji postupak za računanje zapremine prizme, - usvoji postupak za računanje zapremine piramide, - usvoji pojam zarubljene piramide i postupak kojim se računa njena površina i zapremina, - usvoji pojam valjka, - usvoji postupak za računanje površine i zapremine valjka, - usvoji pojam kupe, - usvoji postupak za računanje površine i zapremine kupe, - usvoji pojam zarubljene kupe i postupak kojim se računa njena zapremina i površina, - usvoji pojam sfere i lopte, - usvoji pojam kalote, loptinog odsječka i loptinog sloja, - primjenjuje formule za računanje zapremine lopte i loptinog odsječka, - primjenjuje formule za računanje površine sfere i kalote, - razumije situacije u kojima se lopta može upisati u prizmu i piramidu i radi jednostavne zadatke iz ove teme. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rade jednostavne zadatke sa ciljem da usvoje osnovne prostorne oblike i relacije i upoznaju osobine tijela koja se obrađuju u ovoj temi, - iz datih elemenata izračunavaju nepoznati element da bi odredili P i V. 	<p>Prizma; piramida i zarubljena piramida; valjak; kupa i zarubljena kupa; sfera i lopta; površina i zapremina, kombinovani zadaci.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Korelirati sa fizikom; • formula kojom se računa zapremina prizme izvodi se manje formalno, daje se samo skica dokaza; • formulu kojom se računa zapremina piramide ne treba izvoditi; • formulu za računanje zapremine kupe treba ispisati pozivajući se na analogiju sa piramidom; • poželjno je učenicima/ama pokazati modele tijela koja se izučavaju u okviru ove teme; • određivati odnos P i V upisanih i opisanih figura; • pažnju posvetiti pravilnoj pravoj četvorostranoj i šestostranoj prizmi, upisanom i opisanom valjku.

TEMA III: ANALITIČKA GEOMETRIJA U RAVNI (orijentaciono 30 časova)

Operativni cijevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija i didaktička uputstva
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - usvoji postupak za računanje rastojanja između dvije tačke, - usvoji postupak kojim se duž dijeli u datom odnosu i u konkretnim situacijama traži koordinate tačke podjele, - usvoji postupak za računanje površine trougla, - usvoji postupak određivanja jednačine prave koja prolazi kroz dvije tačke, - usvoji postupak određivanja segmentnog oblika jednačine prave, - usvoji postupak određivanja jednačine pramena pravih koje prolaze kroz datu tačku, - usvoji postupak ispitivanja međusobnog odnosa dvije prave: prave su podudarne, prave su paralelne, prave su ortogonalne i prave se sijeku a nijesu ortogonalne, - usvoji postupak određivanja rastojanja između tačke i prave, - formira jednačinu kružnice čiji se centar nalazi u tački $A(a,b)$ a poluprečnik je R, - zna da svede jednačinu kružnice oblika $Ax^2 + Ay^2 + Bx + Cy + D = 0$ na kanonski oblik, da pročita koordinate centra i odredi poluprečnik. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rješavajući zadatke iz analitičke geometrije usvajaju analitičke metode i upoznaju mogućnosti rješavanja geometrijskih zadataka analizom u koordinatnoj ravni, - iz opšteg oblika jednačine kružnice određuju centar i poluprečnik, - svode na kanonski oblik, - ispituju položaj tačke prema kružnici, - iz kanonskih jednačina određuju poluose, koordinate žiža, ekscentricitet elipse i hiperbole, - jednačine asimptota hiperbole, - određuju koordinate žiže i jednačinu direktrise parabole. 	<p>Rastojanje dvije tačke u koordinatnoj ravni; podjela duži u datom odnosu; površina trougla; prava u ravni; kružnica; parabola; elipsa; hiperbola.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Korelirati sa fizikom, hemijom, biologijom, geografijom; • akcenat treba staviti na prepoznavanje situacija u kojima su primjenljive analitičke metode; • postupak za formiranje skupa tačaka, simetrala duži; • izvođenje kanonskih jednačina na osnovu definicije; • efektivno konstruisanje elipse i hiperbole iz poznatih elemenata a, b, c; • značaj ekscentriciteta za oblik elipse („pljosnatija“ i „okruglija“); • karakteristični pravougaonik za konstrukciju asimptota i približnog grafika hiperbole.

Operativni cijevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija i didaktička uputstva
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - provjeri da li prava siječe kružnicu, dodiruje kružnicu ili se mimoilazi sa kružnicom, - usvoji uslov dodira prave i kružnice, - formira jednačinu tangente kružnice koja sadrži tačku na kružnici, - formira jednačinu tangente kružnice koja sadrži zadatu tačku van kružnice, - usvoji pojam parabole kao geometrijskog skupa tačaka sa osobinom da je rastojanje ma koje tačke M tog skupa od jedna tačke F (žiže) jednako rastojanju te tačke M od jedne stalne prave l (direktrise) koja ne prolazi kroz tačku M, - formira jednačinu parabole u slučaju kada je $F=(p/2, 0)$, $l : x = -p/2$ i u slučaju $F=(0, p/2)$, $l : y = -p/2$, - nađe žižu i direktrisu u slučaju kada je parabola data jednačinom $y = ax^2$ ili $x = by^2$, - skicira grafik parabole, - provjeri da li prava siječe parabolu, dodiruje parabolu ili se mimoilazi sa parabolom, - usvoji postupak formiranja jednačine tangente povučene na parabolu iz date tačke. 			

Operativni cijevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija i didaktička uputstva
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - usvoji pojam elipse (definiciju); - usvoji slučaj kada je $b > a > 0$, - skicira grafik elipse, - provjerava da li prava siječe elipsu, dodiruje elipsu ili se mimoilazi sa elipsom, - usvoji postupak formiranja jednačine tangente povučene na elipsu iz date tačke, - usvoji pojam hiperbole (definiciju), - usvoji pojam asimptote hiperbole, - skicira grafik hiperbole, - provjerava da li prava siječe hiperbolu, dodiruje hiperbolu ili se mimoilazi sa hiperbolom, - usvoji postupak formiranja jednačine tangente povučene na hiperbolu iz date tačke. 			

TEMA IV: MATEMATIČKA INDUKCIJA. ARITMETIČKA I GEOMETRIJSKA PROGRESIJA (orijentaciono 10 časova)

Operativni cijevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija i didaktička uputstva
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razumije princip i usvoji metod matematičke indukcije, - rješava elementarne zadatke u kojima se koriste metod matematičke indukcije, - usvoji pojam aritmetičke progresije, - određuje n-ti član aritmetičke progresije, - računa zbir članova aritmetičke progresije, - usvoji pojam geometrijske progresije, - određuje n-ti član geometrijske progresije, - računa zbir članova geometrijske progresije. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> - dokazuju osnovne jednakosti primjenom matematičke indukcije, - rješavaju jednostavne zadatke u kojima se primjenjuje metod matematičke indukcije i prepoznaju situacije u kojima se metod može primijeniti, - nalaze primjere iz okruženja u kojima se pojavljuju oblici aritmetičke i geometrijske progresije. 	<p>Princip matematičke indukcije; metod matematičke indukcije; Njutnova binomna formula; aritmetička progresija, zbir prvih n članova aritmetičke progresije; geometrijska progresija, zbir prvih n članova geometrijske progresije.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Korelirati sa fizikom, hemijom, biologijom, geografijom; • na jednostavnijim primjerima usvojiti metod matematičke indukcije; • birati zadatke koji nisu opterećeni tehničkim detaljima - ideja je da učenici/e usvoje metod i prepoznaju primjere u kojima se može primijeniti; • poželjno je navoditi primjere iz ekonomije, fizike, biologije u kojima se pojavljuju aritmetička i geometrijska progresija.

TEMA V: UVOD U LINEARNO PROGRAMIRANJE (4 časa)

Operativni cijevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija i didaktička uputstva
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - usvoji postupak za određivanje oblasti definisanosti (grafičko rješenje sistema linearnih nejednačina), - usvoji postupak za određivanje max i min f-je u oblasti definisanosti. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razumiju grafičko rješenje linearne nejednačine kao poluravni, - razumiju rješenje sistema kao presjek rješenja linearnih nejednačina. 	<p>Određivanje oblasti definisanosti kao rješenja sistema linearnih nejednačina (grafički); određivanje max i min f-je na oblasti definisanosti; problem transporta.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Određivanje optimalne proizvodnje (max) pri datim uslovima (ograničenjima); • optimalizacija transportnog problema da bi troškovi prevoza bili minimalni.

IV razred: ukupno 96 časova (80 časova planirano i 16 neraspoređeno), 3 časa sedmično

TEMA I: FUNKCIJE I NIZOVI (orijentaciono 25 časova)

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija i didaktička uputstva
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - usvoji pojam niza kao preslikavanja, - na osnovu nekoliko prvih članova niza prepozna niz i napiše određeni član niza koji je zadat formulom, - usvoji pojam granične vrijednosti niza, - razumije geometrijsko tumačenje teoreme o monotonim i ograničenim nizovima, - računa graničnu vrijednost niza u elementarnim slučajevima, - računa graničnu vrijednost sume članova geometrijske progresije u slučaju kada je $q < 1$, - upozna broj e kao $\lim_{n \rightarrow \infty} \left(1 + \frac{1}{n}\right)^n$, - zna skicirati grafike elementarnih funkcija, - usvoji pojam inverzne funkcije, - zna kako su povezani grafici polazne i inverzne funkcije, - crta grafik funkcije $y = \arctg x$, - na prostim primjerima usvoji pojmove: <i>oblast definisanosti, nule, parnost, periodičnost, injektivnost, surjektivnost, bijektivnost funkcije,</i> - usvoji pojam granične vrijednosti funkcije, - računa graničnu vrijednost funkcije u elementarnim slučajevima, - primjenjuje tvrdjenje $\lim_{x \rightarrow 0} \frac{\sin x}{x} = 1$, - usvoji pojam $\lim_{x \rightarrow \pm\infty} f(x)$, - usvoji pojam lijeve i desne granične vrijednosti, - usvoji pojam neprekidnosti funkcije, - usvoji pojam asimptote funkcije i traži asimptotu u konkretnim primjerima. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rade zadatke tako da usvajaju tehniku računanja i usvajaju pojmove predviđene programom za ovu temu, - rezultat koji učenici/e dobiju kada traže graničnu vrijednost niza ili funkcije treba da razumiju i geometrijski obrazlože. 	<p>Niz i granična vrijednost niza; funkcija; inverzna funkcija; elementarne funkcije – grafici; granična vrijednost funkcije; neprekidnost funkcije; asimptote funkcije.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Korelirati sa fizikom, filozofijom – pojam beskonačno male i beskonačno velike veličine; • pojam granične vrijednosti niza treba uvesti oslanjajući se na geometrijsko tumačenje; • izlaganje bi trebalo da prate primjeri konvergentnih i divergentnih nizova; • teoremu o monotonim i ograničenim nizovima ne treba dokazivati; • geometrijsku ilustraciju teoreme, zbog njene efektivnosti, treba izložiti na času; • graničnu vrijednost niza treba predavati bez korišćenja $\mathcal{E}$ simbolike – temu izlagati manje formalno, sa ciljem da učenici/e dobiju osnovnu informaciju o pojmu niza i graničnoj vrijednosti niza; • graničnu vrijednost i neprekidnost funkcije treba predavati pozivajući se na geometrijsku ilustraciju, sa što više primjera i bez korišćenja simbolike.

TEMA II: IZVOD FUNKCIJE (orijentaciono 25 časova)

Operativni cijevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija i didaktička uputstva
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - usvoji definiciju pojma izvoda, - razumije geometrijsku interpretaciju izvoda kao koeficijenta pravca tangente, - razumije izvod kao brzinu tijela koje se kreće, - po definiciji računa izvod stepene funkcije, funkcija $\sin x$ i $\cos x$, zna izvode eksponencijalnih i logaritamskih funkcija, - usvoji pravila računanja izvoda zbira, proizvoda i količnika, - usvoji i primjenjuje pravilo za računanje izvoda složene funkcije, - zapamti tablicu elementarnih izvoda, - računa izvode koristeći tablicu i usvojena pravila, - usvoji pojam izvoda višeg reda, - usvoji i primjenjuje postupak za ispitivanje monotonosti i utvrđivanje ekstremnih vrijednosti funkcije primjenom diferencijalnog računa, - rješava elementarne ekstremalne zadatke, - usvoji pojam konveksne funkcije, - usvoji postupak za ustanovljavanje oblasti konveksnosti funkcije i traženje prevojnih tačaka, - usvoji postupak za analizu funkcije, - crta grafike funkcija. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rade primjere na času i u okviru domaćih zadataka kako bi ovladali/e tehnikom računanja izvoda, - rade elementarne ekstremalne zadatke i kroz njih razumiju snagu i praktičnu primjenljivost diferencijalnog računa, - crtaju grafike funkcija i razumiju mogućnosti analize koju pruža diferencijalni račun. 	<p>Diferencijalni račun; crtanje grafika funkcije; izvod funkcije, geometrijska interpretacija; tangenta i normala; pravila izvoda; izvod složene funkcije; grafik funkcije, ispitivanje osobina korišćenjem izvoda funkcije.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Korelirati sa fizikom - brzina i ubrzanje; • Korelirati sa biologijom, ekonomijom; • insistirati na razumijevanju geometrijske interpretacije pojma izvoda; • jednačina tangente i normale; • crtati grafike jednostavnih funkcija koje mogu biti sadržajne u geometrijskom i analitičkom smislu.

TEMA III: INTEGRALI (orijentaciono 15 časova)

Operativni cijevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija i didaktička uputstva
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - usvoji pojam primitivne funkcije i neodređenog integrala, - usvoji svojstva neodređenog integrala, - zapamti i primjenjuje tablicu osnovnih integrala, - razumije i primjenjuje metod zamjene za računanje integrala, - usvoji i primjenjuje metod parcijalne integracije, - usvoji pojam integralne sume i određenog integrala kao granične vrijednosti integralne sume, - usvoji geometrijsku interpretaciju određenog integrala, - usvoji i primjenjuje svojstva određenog integrala, - nauči i primjenjuje Njutn-Lajbnicovu formulu, - usvoji i primjenjuje postupak računanja površine nekih jednostavnih figura, - usvoji i na jednostavnim primjerima primjenjuje postupak računanja zapremine rotacionih tijela, - računa zapreminu valjka, kupe i sfere, - usvoji i na jednostavnim primjerima primjenjuje postupak računanja dužine luka krive. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pamte tablicu integrala i koriste je, - računaju obim i površinu kruga i zapreminu lopte, - sami/e izvode formule koje su upoznali/e u osnovnoj školi. 	<p>Tablica integrala; metode integracije; metoda smjene; parcijalna integracija; određeni integral; površina i obim kruga; zapremina lopte; površina i zapremina primjenom određenog integrala; rektifikacija luka krive.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Korelirati sa fizikom, npr. računanje rada sile; • Korelirati sa filozofijom, ideja beskonačnosti i infinitezimalnosti; • zadatke u kojima se primjenjuje određeni integral treba koristiti kao ilustraciju dubine i snage ideje integracije; • ova tema se obrađuje sa motivom da se učenici/e upoznaju sa integracijom kao jednom od najvažnijih ideja u matematici uopšte.

TEMA IV: KOMBINATORIKA. VJEROVATNOĆA (orijentaciono 10 časova)

Operativni cijevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija i didaktička uputstva
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - usvoji problem prebrojavanja elemenata konačnog skupa, - usvoji i primjenjuje osnovna pravila prebrojavanja: pravilo bijekcije, zbira i proizvoda, - usvoji pojmove varijacije, permutacije i kombinacije i razumije postupke njihovog računanja, - riješi kombinatorne zadatke u kojima se koriste formule -postupci za računanje broja varijacija, permutacija i kombinacija, - usvoji pojam varijacije sa ponavljanjem i razumije postupak njihovog računanja, - riješi kombinatorne zadatke u kojima se koriste formule -postupci za računanje broja varijacija sa ponavljanjem, - razumije pojam slučajnog opita, - usvoji pojmove elementarni ishod i događaj, - razumije i u zadacima primjenjuje osnovne operacije sa događajima, - usvoji vjerovatnosnu interpretaciju relacije inkluzije, - usvoji klasičnu definiciju vjerovatnoće, - usvoji osnovna svojstva vjerovatnoće i primjenjuje ih kod rješavanja zadataka, - razumije vjerovatnoću kao graničnu vrijednost relativne učestalosti događaja. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> - nalaze primjere iz okruženja u kojima se primjenjuju osnovni postupci prebrojavanja, - ponavljaju neki prosti eksperiment (recimo sa bacanjem kocki ili izvlačenjem karata) i računaju relativnu frekvenciju zadanog događaja da bi shvatili/e značenje pojma vjerovatnoće. 	<p>Osnovni pojmovi kombinatorike; varijacije, permutacije i kombinacije bez ponavljanja; varijacije sa ponavljanjem; binomni obrazac.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Korelirati sa fizikom, biologijom, hemijom, lingvistikom – statistika teksta; • poželjno je neke kombinatorne zadatke ilustrovati na primjerima iz genetike i fizike (raspored elektrona po orbitama); • poželjno je kombinatorne zadatke vezivati za konkretne životne situacije; • preporučujemo da se insistira na razlici između slučajnog i determinističkog opita; • preporučujemo da se rade jednostavni kombinatorni i vjerovatnosni zadaci - smisao obrade ove teme je upoznavanje elementarnih pojmova kombinatorike i vjerovatnoće; • Paskalov trougao (veza sa kombinacijama).

5. DIDAKTIČKA UPUTSTVA

Program je koncipiran tako da učenicima/ama daje mogućnost ovladavanja osnovnim matematičkim znanjima, čime stiču uslove za uspješan rad u struci i uslove za nastavak školovanja. Birane su teme koje su važne za osnovno matematičko obrazovanje. Preporučujemo da treba rješavati jednostavnije zadatke i izbjegavati komplikovani račun. Od učenika/ca zahtijevati da ovladaju osnovama tehnike računanja, geometrijskim sadržajima i osnovnim teoremama i tvrđenjima bez njihovog strogog matematičkog dokazivanja. Dovoljno je da učenici/e shvataju smisao i značaj stavova i da ih znaju primijeniti. Poželjno je da se izbor primjera, kada je to moguće, vrši iz predmeta, odnosno struke kojom će se učenici/e ubuduće baviti. Program se može realizovati iz preporučenih udžbenika za srednje stručne škole. Značajno je da programe prate pregledni, savremeni, zanimljivi i grafički dobro urađeni udžbenici i zbirke zadataka.

6. STANDARDI ZNANJA

6.1. Standardi znanja za I razred

Učenik/ca zna:

- osnovne logičke operacije,
- vezu između skupovnih i logičkih operacija,
- da odredi elemente skupa ako je on zadat pomoću nekog svojstva,
- osnovne skupovne operacije i zna prikaz Veneovim dijagramom,
- pojam komplementa skupa i povezuje ga sa razlikom skupova,
- pojam Dekartovog proizvoda i relacije,
- da razlikuje osobine i vrste relacija,
- pojam funkcije i razlikuje vrste preslikavanja,
- razliku između nezavisne i zavisne promjenljive,
- skupove N , Z , Q , razumije i koristi osnovne osobine operacija na pomenutim skupovima,
- pojam iracionalnog i realnog broja,
- da primjenjuje kriterijume djeljivosti brojevima 2, 3, 4, 5, 9, 10, 25,
- da razlikuje proste i složene brojeve,
- da primjenjuje razliku kvadrata, kvadrat binoma, zbir i razliku kubova i kombinuje ih,
- operacije sa polinomima: proširivanje, sabiranje, oduzimanje, množenje i dijeljenje,
- operacije sa algebarskim razlomcima,
- da nacrtá grafik linearne funkcije,
- da rješava linearne jednačine i nejednačine (jednostavniji primjeri),
- da rješava sistem dvije linearne jednačine sa dvije nepoznate,
- osnovne geometrijske pojmove,

- i razlikuje konveksne i nekonveksne figure,
- i razlikuje vrste uglova,
- vrste i svojstva trouglova i primjenjuje ih,
- vrste i svojstva četvorougla i primjenjuje ih,
- vrste i svojstva mnogougla i primjenjuje ih,
- da rješava jednostavnije konstruktivne zadatke,
- stavove podudarnosti i primjenjuje ih,
- definiciju trigonometrijskih funkcija oštrog ugla,
- pojam vektora,
- da sabira, oduzima vektore i množi vektor brojem.

6. 2. Standardi znanja za II razred

Učenik/ca zna:

- da prepozna stepenu funkciju i usvaja njene osobine,
- da računa sa stepenima i korijenima i usvaja vezu $\sqrt[m]{a^k} = a^{\frac{k}{m}}$,
- pojam imaginarne jedinice i kompleksnog broja,
- da računa sa kompleksnim brojevima u algebarskom obliku,
- da rješava kvadratnu jednačinu,
- Vietove formule,
- da rastavlja kvadratni trinom na proste činioce,
- da rješava sistem od jedne kvadratne i jedne linearne jednačine,
- da crta grafik kvadratne funkcije,
- da rješava kvadratne nejednačine (prostiji primjeri),
- da rješava jednostavnije iracionalne jednačine,
- da crta grafike elementarnih eksponencijalnih funkcija,
- da rješava eksponencijalne jednačine i jednostavnije primjere eksponencijalnih nejednačina,
- pojam logaritma,
- i primjenjuje osnovna pravila logaritmovanja,
- da crta grafike elementarnih logaritamskih funkcija,
- da rješava logaritamske jednačine (prostiji primjeri),
- definicije trigonometrijskih funkcija proizvoljno zadatog ugla i koristi trigonometrijsku kružnicu,
- i primjenjuje vezu između stepena i radijana,
- da računa vrijednost trigonometrijskih funkcija ako je zadata vrijednost jedne od njih,
- da rješava elementarne trigonometrijske jednačine oblika $\sin x = a, \cos x = b, \operatorname{tg} x = c$ itd.,
- predstavljanje vektora u pravouglom koordinatnom sistemu,

- definiciju i računa skalarni proizvod dva vektora,
- da primjenjuje skalarni proizvod pri određivanju ugla između dva vektora i određivanju dužine vektora,
- definiciju i geometrijsku interpretaciju vektorskog proizvoda,
- normalnost i kolinearnost dva vektora.

6.3. Standardi znanja za III razred

Učenik/ca zna:

- da crta grafike osnovnih trigonometrijskih funkcija,
- da primjenjuje sinusnu i kosinusnu teoremu, rješava trougao,
- da primjenjuje adicione formule, formule za trigonometrijske funkcije dvostrukog ugla i polovine ugla,
- da rješava trigonometrijske jednačine oblika $\sin x = a$, $\cos x = a$, $tgx = a$, $ctgx = a$.
- da primjenjuje formule za računanje površine trougla: $P = \frac{ab \sin \gamma}{2} = \frac{ac \sin \beta}{2} = \frac{bc \sin \alpha}{2}$, $P = rs$, $P = \frac{abc}{4R}$,
- pojam prizme i računa njenu površinu i zapreminu,
- pojam piramide i računa njenu površinu i zapreminu,
- pojam zarubljene piramide,
- pojam valjka i računa njegovu površinu i zapreminu,
- pojam kupe i računa njenu površinu i zapreminu,
- pojam zarubljene kupe,
- pojmove sfere i lopte i primjenjuje formule za računanje površine sfere i zapremine lopte,
- da računa rastojanje između dvije tačke,
- postupak kojim se duž dijeli u datom odnosu i u konkretnim situacijama traži koordinate tačke podjele,
- da računa površinu trougla zadanog u koordinatnoj ravni,
- da formira jednačinu prave, zna da prepozna jednačinu prave i nacrtava pravu u koordinatnom sistemu,
- da ispita međusobni položaj dvije prave,
- da izračuna rastojanje tačke od prave,
- da formira jednačinu kružnice i da nacrtava kružnicu sa datom jednačinom,
- pojam parabole i zna da skicira grafik parabole sa datom jednačinom,
- pojam elipse i zna da skicira grafik elipse sa datom jednačinom,
- pojam hiperbole i zna da skicira grafik hiperbole sa datom jednačinom,
- uslove dodira prave i krive drugog reda,
- princip matematičke indukcije i primjenjuje ga kod rješavanja jednostavnih zadataka,
- pojam aritmetičke progresije i primjenjuje formulu za računanje sume njenih članova,
- pojam geometrijske progresije i primjenjuje formulu za računanje sume njenih članova.

6. 4. Standardi znanja za IV razred

Učenik/ca zna:

- pojam niza i granične vrijednosti niza,
- da računa graničnu vrijednost niza u elementarnim slučajevima,
- da je $e = \lim_{n \rightarrow \infty} \left(1 + \frac{1}{n}\right)^n$,
- da crta grafike elementarnih funkcija,
- pojam oblasti definisanosti, nule, znak funkcije, parnost, periodičnost,
- pojam granične vrijednosti funkcije i računa graničnu vrijednost funkcije u elementarnim slučajevima,
- da je $\lim_{x \rightarrow 0} \frac{\sin x}{x} = 1$,
- pojam inverzne funkcije,
- pojam izvoda, zna tablicu izvoda i usvaja osnovna pravila za računanje izvoda,
- pojam asimptote funkcije i traži je u jednostavnim slučajevima,
- monotonost i ekstremnost f-je, konveksnost i nekonveksnost,
- pojam neodređenog integrala,
- tablicu integrala,
- metod uvođenja nove promjenljive i metod parcijalne integracije,
- pojam određenog integrala i razumije njegovu geometrijsku intrerpretaciju,
- da primjenjuje Njutn-Lajbnicovu formulu,
- da računa, primjenom integralnog računa, površine jednostavnih figura i zapremine nekih rotacionih tijela,
- pojmove permutacije, varijacije i kombinacije i pravila za njihovo računanje,
- da primjenjuje Njutnovu binomnu formulu,
- pojmove slučajnog opita i događaja,
- pojam vjerovatnoće događaja i računa vjerovatnoću u jednostavnim primjerima.

7. NAČINI PROVJERAVANJA ZNANJA I OCJENJIVANJA

Za pozitivnu ocjenu učenici/e treba da ovladaju gradivom koje je predviđeno standardima. Visina ocjene zavisi od stepena razumijevanja usvojenih sadržaja, njihovog obima i sposobnosti učenika/ce da primijeni stečeno znanje.

Znanje iz matematike se provjerava usmenim ispitivanjem, provjerom domaćih zadataka, testovima i pismenim zadacima. U sva četiri razreda rade se po četiri pismena zadatka (jedan čas) sa 4 časa koji su predviđeni za ispravku. Među zadacima treba da budu veoma laki zadaci čiju sadržinu određuju standardi (minimalni zahtjevi), ali i zadaci koji zahtijevaju viši stepen intelektualnih sposobnosti učenika/ca. Konačna ocjena je rezultat rada učenika/ce tokom školske godine.

Napomena: Kataloge znanja uradiće Ispitni centar, čime će biti olakšano provjeravanje znanja i ocjenjivanje učenika/ca.

8. RESURSI ZA REALIZACIJU NASTAVE

a) Materijalni uslovi, standardi i normativi

Udžbenike, zbirke zadataka i drugu literaturu nastavnici/e će koristiti u skladu sa stavovima i preporukama Savjeta za opšte obrazovanje.

Školska biblioteka treba da posjeduje udžbenike i zbirke zadataka za sve razrede, ali i drugu literaturu koja popularizuje matematiku i kod učenika/ca razvija ljubav prema njoj.

Prostor u kome se izvodi nastava matematike (kabineti, učionice) treba da bude opremljen osnovnim geometrijskim priborom (lenjir, trougaoni lenjir, šestar), drvenim i žičanim modelima geometrijskih tijela, aplikacijama sa prigodnim geometrijskim formama i formulama i drugim materijalom koji stvara matematički ambijent. Za uspješno izvođenje nastave koristan je i računar, mada nije neophodan. Naime, na Internetu su učenicima/ama dostupni mnogi sajtovi sa obiljem materijala koji je usklađen sa većinom programa, zatim zadaci sa matematičkih takmičenja, zanimljivi podaci iz istorije matematike, grafičke prezentacije i dr.

9. PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA/CA I STRUČNIH SARADNIKA/CA

Matematiku u srednjim stručnim školama mogu predavati diplomirani matematičari koji su završili/e teorijski, nastavni ili smjer primijenjene matematike kao i profesori matematike i inženjeri matematike. Za one koji/e budu predavali/e matematiku, a koji/e u toku školovanja nijesu stekli/e dovoljno obrazovanje iz oblasti metodike nastave matematike, treba predvidjeti dopunsku obuku, odnosno dopunske ispite.

Sadržajno i metodološko usklađivanje programa nastave matematike u srednjim stručnim školama sa programom matematike u gimnazijama izvršili su:

Božidar Šćepanović, predsjednik
Miljan Vujošević, član
Periša Čabarkapa, član
Vukašin Gvozdrenović, član
Nikola Mirković, član
Miodrag Lalić, član

